

[illegible]

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒԹՅՈՒՆ
Յունիս 17, 1857:

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԼՆԳՐԱՅ. Լոնտոնի Սարգսիս-
կան Բնկերութիւններէն մէկը որ կ'ըս-
ուի «Լոնտոն Վարդաբի Վարդաբի-
թիւն», անոր նպատակն է քաղաքին
ժողովուրդին աղքատ ու նուաստ վի-
ճակի մէջ եղողներուն կրօնական կը-
թութեանը հոգ տանել: Բնկերութեան
անցեալ տարուան եկամուտը 31,000
լիբր օթերի մօտ էր: Ընցեալ տարի
աս Բնկերութեան Վարդաբիներուն ըրած
այցելութիւններն էին 1,528,162, որ տա-
րի մը դեռ այսքան թիւով տեղեկագիր
առնուած է: աս այցելութիւններէն
177,443ը հիւանդներու և մեռնելու վրայ
եղողներու էր: Ընցեալ տարուան տեղեկա-
րութիւնը Գիրքի ընթերցմունք եղած էր
478,049, որ մեծ յաւելում մըն էր առաջ-
մանէ եղած որ և իցէ տարեկան թիւէն:
Տարածուած կրօնական տետրակներու
թիւը բոլոր տարուան մէջ 2,109,375
էր, թիւ մը՝ որ բոլորովին հաւասար է
նախընթաց տարիին: Ընթացող Գոր-
ծատուններու մէջ 3,087 ժողովներ եղան,
որոնց մէջ ներկայ գտնուողները իրա-
րու վրայ 42 կը հաշուէին, ու բոլոր ներկայ
գտնուողները 130,775: Այսպէս արանոց
ըսուած բանտերու մէջ 694 ժողովներ
եղան, որոնց մէջ ներկայ գտնուողները
իրարու վրայ 56 էին, ու բոլոր ներկայ
գտնուողները 38,815: Գործարաններու
և բանտերներու բնակարաններու մէջ
եղած ժողովներուն թիւը 1,325 էր, ո-
րոնց մէջ ներկայ գտնուողները իրարու
վրայ 46 էին, ու բոլոր ներկայ գտնուող-
ներուն թիւը 60,606: Աս թիւերուն մէջ
անցուած էին բոլոր տարուան մէջ
գուրս տեղ քաց օգին եղած քարոզու-
թիւնները որոնք 2,770 էին, որ ասոնց
ամէն մէկ հեղուն ներկայ գտնուողնե-
րուն թիւը իրարու վրայ հաշուելով 89
էր, ու բոլոր ներկայ եղողները 226,668:

— Աս Բնկերութիւններէն ուրիշ
մէկն ալ «Յնցոտ տղոց դպրոցի Սի-
ուիթիւն» ըսուածն է, որուն նպատակը
Լոնտոնի պէս քաղաքի մը փողոցները
գատարի պտուղ ու աղքատ խել մը
մանչ ու աղջիկ տղոց դաստիարակու-
թեանը համար հոգ տանելն է: Հետե-
ւալը համառօտ բովանդակութիւն մըն է
աս Բնկերութեան տեղեկագիրին:

«Գործողութեան մէջ եղան 139 կի-
րակի դպրոցներ, 18,000 աշակերտով,
100 ցորեկուան դպրոց, 14,700 աշակեր-
տով, 118 իրիկուան դպրոց, 7,500 աշ-
ակերտով: Աս 357 դպրոցները եղած են
157 դպրատուններու մէջ, առջի տար-
ուան վրայ եօթը աւելցած ըլլալով:
Նշատող դասերուն թիւը չաւելցան:
Ստիքի ամսանները սև ներկով փայլեցը-
նող տղոց խումբերը շարունակ կը յա-
ռաջանան, ու ամէն բան հաշիւի առ-
նելով՝ տղաքը յառաջ կ'երթան բարի
վարք ունենալու և աշխատասէր ըլլալու
մէջ: Իրեք խումբի մէջ 132 տղաք 2,981
լիբր օթերի մօտ փաստրկեցան անցած
տարի մուծակ (գոն-սոն-սոն) և կոշիկ
մաքրելով ջուխտը մէկ բենիի (20 փա-
րսյ): Աս գումարէն 1,600 լիբրան վը-
ճարուեցաւ տղոցը ուստիքի և հարկա-
ւոր բաներու համար: 723 լիբրան վը-
րատեսչութեան ու այլ և այլ ծախսե-
րու, և 640 լիբրան Իսայութեան Գան-
ճարանները գրուեցան տղոցը հաշիւին
համար: «Երբ Բնկերութիւն մը նաև
շատ չանցած փորձ պիտի ընէ տը-
ղոց աւելի տալ ճամբաները: Ստնա-
ման ներկող խումբէն եղող տղոց
մէն մէկ քանինները ստակ աւելցնելով
Վրանտա դպրոցական դպրոցն և ոմանք
ալ առաջ անցան մասնաւոր մարդոց
ձեռքով իրենց վարքին նշանաւոր յատ-

կութեանը համար: Բոլոր տարուանը
մէջ 641 մանչ և 619 աղջիկ տղաք
գուրս տեղ գրուեցան 59 դպրոցէ: Սի-
ուիթի մը տարի մը շարունակ աղէկ վար-
մունքներն պահելով կեցող տղոց թիւը
366էն 402ի ելաւ: Աս ալ նաև յիշ-
ուած է թէ վարժապետներէն 70 հատը
առաջուց աս ցնցոտ տղոց դպրոցին
աշխատանքն էին, ու նաև թէ 15 դպ-
րոցի մէջէն եօթմասնուն հոգի հաղոր-
դութեան անդամ եղան զանազան Վը-
րիստոնայ Եկեղեցիներու:»

ԳԱՂԱՅ. Պատ. Գիշ Գաղղիացի
Բրօթեթիւնը Հովիւր Լոնտոն Սար-
գսիսիկան Բնկերութեան մը ժողովին
առջև մօտերս ուղերձ մը ընելով հետե-
ւալ պատմութիւնը կ'ընէ Գաղղիայի մէ-
ջ Բրօթեթիւնը և Բրօթեթիւնը յառաջդի-
մութեանը վրայով: «Նաև առաջ ա-
նանկ տարի մը եղած էր որ հասարա-
կութեան միտքը Գաղղիայի մէջ այսչափ
հակած ըլլար դէպ ի Բրօթեթիւնը և
Եստարանական կրօնը: Վրան մը տա-
րիներ առաջ ժողովուրդը բոլորովին լի-
ցուած էր քաղաքական ու ընկերական
երաշխիքով: Հիմա աս երաշխիքը ցրուե-
ցան, ու Գաղղիացիներուն միտքերը
աշխոյժ և արագ ըլլալով, ու պահանջե-
լով որ աս կամ ան առաքելայով պարա-
պին, մեծ չափով դէպ ի Եստարանա-
կան կրօնը դարձուեցան, ու Բրօ-
թեթիւնը անհետացաւ: Եր անոնց ներկայ-
ցնել ան կենդանի ջուրին աղբիւրը՝ ուր
որ իրենց ծաղակ կրնային զովացնել:
Գաղղիայի մէջ վարի աստիճան ժողո-
վորդոց ընդհանուր կարծիքը Բրօթեթ-
իւնը հաւատքին կողմն էր որոշ կեր-
պով: Աս հաւատքը աղէկ մը գիտցնե-
լուն մէկ յարմար պատահութիւն մը
կը տրուէր յուզարկաւորութիւններով:
Երբոր Բրօթեթիւնը Հովիւնները փա-
րիկ մէջ գերեզմանոց մը կ'երթային
Թաղման արարողութիւնը կատարելու,
և կ'սկսէին աղէկ Գաղղիներէն լեզուով
խօսիլ, ժողովուրդը անոնց բոլորաբար
կը դիզուէին մոտիկ ընելու, ու հանդի-
սականներուն ուղղուած խօսքերը որ ա-
ղէկ կը հասկնային, ու բաղաւտելով
Լատիներէն բանի մը խօսքերուն հետ որ
Հոռոմեական Վաթիկը Եկեղեցիին մի-
տեք արարողութիւնը կը կազմէր, ա-
նոնցմէ շատերը կը կանչէին: «Ահ,
ձեր կրօնը մերինէն աղէկ է: Տի-
կին մը անցածները հանդիպեցաւ գե-
րեզմանոցը և ըսաւ — և հաւատալի է
թէ աս կնիկան յայտնած զգացումը
փարիկ ժողովուրդին մէջ շատ ընդար-
ձակութիւն կը տիրէ: — Եւ զի ցաւալի
է որ ևս Բրօթեթիւնը ծնած է մը: Չոր
կրօնը շատ աղէկ է, ու իմ շատ գէշ:
Օգրաւոր նախապաշարմը մը կար եր-
կրին մէջ որ և իցէ կրօնը մը կերպապէս
փոխուելուն դէմ: Գիշը մը մէջ մար-
դուն մէկը ըսաւ անգամ մը, «Պա-
րոն, իրեք յանցանք կայ որ մարդու մը
ընել կրցած ամենէն սոսկալի յանցանք-
ներն են — մէկ մը իր հայրը սպաննելը,
մայրը սպաննելը ու կրօնը փոխելը»: Բայց
հաղարաւորներ եղան Գաղղիայի
մէջ որ կրօնը փոխելու աս սոսկալի յա-
նցանքը գործեցին, և Եստարանական
Բրօթեթիւնը կ'ընէ: Կրօնը մեծ փո-
փոխութիւն մը յառաջ կ'երթայ փա-
րիկ ամենէն լուսաւորեալ մասին մէջ:
Ընցեալ ձմեռուան մէջ ներկայ գրտ-
նուելով քանի մը ճառեր գրուեցուցուցին
Սորպօրն ան հռչակաւոր համալսա-
րանը, ուր որ երկու իրեք դար առաջ
շատ մը Բրօթեթիւններ ողջ ողջ այ-
րուելու վճիռ եղած էին, և ան Եկեղե-
ցական պատմութեան վրայ դաս տրուած
ճառերուն մէջ ստուգիւ կը ըսէր աւե-
լի կենդանի Եստարանական ճշմարտու-
թիւն՝ քան թէ խել մը Բրօթեթիւններուն
ընթերցուած քարոզներէն: Գիտելու բան
մըն էր որ երբ աս ճառերը խօսող դասա-

տուն Եստարանական ճշմարտութեան
վրայ կը խօսէր, ինտոր շատ հեղափոխի
կ'ընէր, իրեն շատ աւելի դուրս թիւն կը
տրուէր, քան թէ որ սոսկ պատմական
իրողութիւններ խօսէր: Ստորս լուսե-
ցաւ խիստ հետաքրքրական իրողու-
թիւն մը որ կը ցուցնէր թէ Սորպօրն Հո-
ղին ինտոր կը գործէ փարիկ մէջ: Գաղ-
ղեան քիչ ատեն առաջ իրեք բանաստեղծ
ունէր, որ երկրին մէջ և առաջին բանա-
ստեղծները համարուած էին. երկուքը
գեռ կենդանի են, մէկը երկու շաբաթ
առաջ մեռած էր: «Երբ մեռնողը թէեւ
շատ բարձր հանձարի տէր անձ մըն էր,
շատ մոլի կեանք մը անցուց: Իր վերջին
հիւանդութեանը ատենը փարիկ մէջ
Բրօթեթիւնը Բրիստոնայէ մը «Երբ
կատարան մը ընդունեց: Իր հիւան-
դութեանը մէջ բոլորովին առանձին մը-
նացած էր, սակայն ինք միակ էր. ին-
չու որ շարունակ իր «Երբ կատարանը
կարգաւոր զբաղած էր: Ինքը ըսաւ իր
սպասաւորին, որ ան միակ կենդանի անձն
էր որ իր մահուան անկողինին քովը
կու գար: «Երբ թէ քիչ ինչի համար —
Երբ թէ քիչ ինչի համար — Երբ թէ քիչ
ինչի համար» և անյուսալի չէ որ
ան մարդը երկինքը տեսնել կարելի էր:
Գաղղիայի դուրսի գաւառները նման
զգացումներ կը տիրէր, մեծ հա-
լածանքի մը զօրութեանը հակա-
ռակ: Ընցած տարի Հօթ տը Վի-
էնի Բրօթեթիւնները պարտաւորած
էին տունները ժողով ընել առանձին քա-
ղաւ տեղուանք, ու պահապան գնել
ըլուրներուն գլուխը սպասելու, ու երբ-
որ ոստիկանութեան (Քսէլ) պաշտօնա-
կալ մը տեսնուէր որ դէպ ի հոն շիտ-
կուած կու գայ, իմաց կը տրուէր ու
ժողովը կը ցրուէր: Ընդհանրական դաշ-
նակցութեան միջոցով, ան անձերուն
աղբեցութիւնով՝ որոնց անունները չէ-
թէ միայն Երբ թէ քիչ Բրիստոնայէն
ըլուն սիրելի է, այլ բոլոր աշխարհիս մէ-
ջ Բրիստոնայէն, Հօթ տը Վի-
էնի բոլոր մատուռները նորէն բացուե-
ցան: Աս օրը որ ասոնք նորէն բացուե-
լուն թոյլտուութեան լուրը հասաւ զա-
նազան կայանները, Երբ թէ քիչ Բրի-
ստոնայէն մէջ գերեզմանները ազատ-
ութիւն շնորհուած օրին պէս էր. ու
բախտութեան և շնորհակալութեան օր
մըն էր — շնորհակալութեան օր մը՝ չէ
թէ միայն Կայսրին, բայց նաև անոնց
որոնց ձեռքով անկալի համոզուեցաւ
կրօնական ազատութիւն շնորհելու:
Ստոյգ գիտցուած է որ Կայսրը անձամբ
կրօնական ազատութեան նկատմամբ ա-
ղէկ մը հաւանութիւն ունէր, ու նմա-
նապէս ալ նաև կը հաւատացուի որ անոր
Պաշտօններն ալ անանկ էին. բայց
աս մասին մինչև անգաման հզօր Սի-
պիտին կամքին ալ համաձայն չէր կա-
տարուէր միշտ:»

ԻՏԱԼԻԱ. Պատ. Վէյ Նէնուա-
յէն գրելով հետեւեալ ընդհանուր տե-
սութիւնը կու տայ Իտալիայի հիմա-
կուն կրօնական վիճակին վրայով: «Երբ
մեծ գործ մը յառաջ երթալու վրայ է,
բնակիչներէն կամ երկրին վիճակը դիտ-
ցողներէն մէկն ալ բնաւ չտարակու-
սիր: Իտալիոյնը գործողութիւնը յա-
ռաջ երթալու վրայ է: Ժողովուրդը
հիմա անանկ չեղորձիք ինտոր որ մինչև
անգամ քիչ տարի առաջ կը խորհէր:
Պապականութիւնը թէպէտ և զօրաւոր
է բազմութեանը վրայ, բայց նոյն հաւա-
տակութիւնը չընդունէր ինչ որ ատեն
մը առաջ էր: Տարակոյր մտաւ միտքե-
րուն մէջ խորտակելու պապականութեան
կապերը: Ըստուծոյ Խօսքը ընդարձակ
կը տարածուի: Վրան մը տարի առաջ
միայն Թիւրին ու Նէնուա՝ գլխաւոր
քաղաքները շարժուած էին. հիմա
մինչև անգամ գեղացիները հարցու-
փորձ կ'ընեն հոռոմեական հաւատքին

հարազատութեանը վրայ, ու հաղե-
թէ գեղ մը կրնայ գտնուիլ ուր որ եր-
կու իրեք հոգի մէկտեղ չգան աղօթք
ընելու որ Տէրը իրենց մէջ ըլլայ և
օրհնութիւն տայ ու բարիք ընէ: Այլ-
սանդրիայի մէջ հարեւաւորներ մէկ
տեղ կը ժողովուին գրեթէ շաբաթուան
ամէն իրիկունը, որ Սիւնիօր Սոցցա-
րիկային կամ Վալտինցի Վարդաբի-
րէն մէկուն բերնէն քարոզուած Խօս-
քը լսեն: Հոն եղած իշխանները ահ-
ուգող մէջ ինկան աս շարժումին պատ-
ճառով, ու հիմա կ'աշխատին ասոր առ-
ջը առնել: Վարդաբիներէն մէկ քանին
հալածելով, աս պատրուակով թէ
երկրին կրօնը վտանգի մէջ է: Հալա-
ծանքը մինչև հիմա աղէկ եկաւ ճշմար-
տութեան դատին. ու տարակոյր չու-
նինք որ աս ալ վերին տնօրէնութեամբ
Ըստուծոյ փառքին ու Վրիստոսի թա-
ղաւորութեանը յառաջդիմութեանը
համար ըլլայ:»

ՀԱՐԱՅԵՐԻ ԽԱՂԱՅԵՐԻ ՈՎԻԴԵՐՈՒՄԻ
ԿՐՕՆԵՐԸ. Լոնտոնի Վարդաբի Վրի-
ստոնայի Բնկերութեան աս կղզիներուն մէջ գործո-
ղութիւններուն համառօտութիւնն է
հետեւեալը: Երբ թէ քիչ Բրիստոնայէն
ըլուն թիւն է 29. քիչի վարժապետնե-
րուն ու Եստարանիչներուն 300:
Հարիկի խումբին Բրօթեթիւնի մէջ
Ուսումնարան մը կայ քիչի աշխատող-
ները կը թիւու, ուրիշ արդէն խել մը
հաւատարիմ անձի դպրոց ուրիշ կը-
ղինքը, որոնցմէ ոմանք վայրենիներ
ըլուն ձեռքը իշխալով մարտիրոս եղան՝
որ անոնց կը թուութեանը համար դպրոց
էին, և ուրիշները քաղաքական դաշ-
տին մէջ կ'աշխատին: Երբ թէ քիչ
կան կը թուութեան տակ, որոնց մէջ կը
պարունակին կարգուածներուն կնիկ-
ները: Սամուան խումբը իրենց դաւա-
ռական լեղումով մօտերս ամառը Սոր-
պօրը ունեցան. ու Բրիստոնայէն
տպուելու կը պատրաստին ուրիշ օգ-
տակար գործեր: Չափահաս ու թէ
տղայ 7,000 կ'ըլլեն որ կրնան կարգաւ:
Եկեղեցոյ անգամ 2,000 հոգի կան:
Վարդաբիական գործերուն զանազան
ճիւղերուն մէջ պարապած են 190 բը-
նիկ: Սալուայի մէջ ուսումնարան մը
կայ քիչի աւետարանիչներ կը թիւու
համար: 1855ին տեղեկագիրին մէջ
յիշուած ուսանողներն ու թիւ կը պա-
րապին հոռուն եղած վայրենի կղզիե-
րուն մէջ. ուրիշ ութն ալ իրենց քիչի
խումբին մէջ, ու Լորմանիայի՝ Փա-
թիլի՝ ու Լիֆուի, 13 բնիկներէն եղող
ոմանք կը կրնան իրենց հայրենիքը խը-
րուեցան օգտակարութեան յարմար
կը թուութիւն առնելէն ետեւ: Տասներ-
կուերորդ տարին բացուեցաւ 49 վար-
ժապետով ու ամուսնացածներուն 44
կնիկներով, 41 տղաք ու կարգուած
վարժապետներուն տղաքները, ամէնը
225 հոգի ըլլալով աս հաստատու-
թեանը մէջ: Վիչ բանի կարօտու-
թիւնը և ուսման հետ ձեռագործ աշ-
խատութիւնը միանալով ծախքը քիչ
կ'ըլլայ: Աս հաստատութեան ծախքին
գինը Վարդաբիներուն ամսականներէն
զատ՝ մէկ տարուանը համար 4,300 զու-
րուշ եղեր էր:
«Երբ Հեպրայտին ու Լօյաթիի
խումբներուն մէջ եղած քիչի աւետա-
րանիչներն են Լիֆուի մէջ 6, վայրե-
նի կղզիներուն մէջ 3, Լորմանիայի
մէջ 8, ու Սալուայի մէջ 7: Սիւն Ժո-
ղովարաններ չընուեցան, ու աղէկ ժո-
ղովուրդ կու գայ: Աս Բնկերութեան
Վարդաբիներուն ձեռքով Եստարանը
ընդունեցին, յիսուսն էր, որոնց մէջ
100,000 հոգի կը պարունակէ. շատերը
խիստ շատերը հաւատարմութեան, ու
7,000 ողջ մնացող անձինք կան եկե-
ղեցոյ անգամ:»

